

A bélápátfalvai Apátsági-templom békletes kapuja

Mentünk, láttunk, elámultunk!

tekintélyt parancsoló falaival uralta a tájat, mint jó 750 éve mindig. Ahogy az internetről megtudtam – erre később majd visszatérek – 99 és fél millióból öt nyelvű audioguide-ra, kegytárgyboltra, mobilszínpadra és interaktív bemutatótéremre is futotta. A beszámoló szerint átlagban 10 millió forinttal nőtt évente a bevétel, három és fél állás létesült. Kicsit kicsavarva a mondást: A tisztesség alapja a pontos elszámolás. Erre is visszatérek később. A lényeg, hogy volt fejlődés rendszerben az elmúlt évtizedben.

Betódultunk az interaktív bemutatótérbe, ahol hatalmas kivetítőn remek kisfilmek ontották a tudást. A ciszterciokról például kiderült, hogy a szerzetesség legspártaibb, ugyanakkor leginnovatívabb „sereglete” voltak. A bencések uralták a hegytetőket, ők a völgyeket lakták be.

(1. rész)

elámultunk!

NÁD BÉLA (szöveg és kép)

2019 augusztusának utolsó, meghosszabbított hétvégéjén egyesületem, a Sziget-halmi TE nagyszámú és vidám kompániája a Gömör-Tornai-karsztot és annak „uszályát” falta fel. Elteltünk a szemet gyönyörködtető és lélekemelő élményekkel. Mikor megkértek, hogy állítsam össze a három nap programját, nehéz feladat elé kerültem. Arrafelé csak úgy hemzsegenek a turistacsalogató attrakciók. Erről az augusztus végi, „mennyei” három napról írom meg a következő cikkeimet.

CÉL A MEGSEBZETT, „FEHÉREN VÉRZŐ” HEGY

Augusztus 23-án délelőtt jöttünk össze a sebhelyes, ősi titkokat hordozó hegy, a Bél-kő lábánál, egy nagy múltú helyen. A hatalmas hegyen az elmúlt évszázad bányászata súlyos sebet ütött. Budai József 1912-ben így kesergett: „Pár év előtt felépült a Wessely-féle cementgyár. Már néhány év is iszonyú pusztítást végzett a gyönyörű szikláknban, éppen a legértékesebb növények lelőhelyein, az északi oldalon. A dinamit nem kímél se sziklát, se növényt,

s a kultúra, mikor épít, egyben rombol is.”

Az interneten találtam a Bél-kőről egy találó szösszenetet: „Hegy, mely a homlokát ráncolja: Olyan a Bélkő Bélápátfalvának, mint egy gigászi festői hátér, egy olyan díszlet, mely többé teszi a színpadot.”

A helyiek régtől szent helyként becsülték ezt a „kőkolosszust”. Pogány őseink többek szerint itt áldoztak isteneiknek, erre utalnak a Hamu-hegy és Áldozó-kő nevek. Még a keresztények is fel-fellátogattak a hegyre pár száz éve, hogy július 15-én az új lisztből sültt első kenyeret egy sziklán hagyják. Ugyan kinek? Miért?

Egy ilyen „pogány” helyet bizony szemmel kell tartani. Kik erre a legalkalmasabbak? Bizony a szerzetesek. Ezért került ide, a sebzett hegy lábához egy apátság, melyet régebben bélháromkúti, ma pedig bélápátfalvai apátság néven emlegetnek. Honnan e fura név? Bélkő nevét a történészek a Bél nemzetségből eredeztetik. De félre a „cifra” hagyományt! IV. Béla királyunkat alaposan elpáholta Muhinál a tatár. A király és kísérete az öt üldöző tatárok garmadája elől a Bükk járhatatlan és járatlan renga-tegébe menekült. A tatárokat lerázták, viszont se vízük, se élelmük nem volt a menekülőknek. Egy Beél nevű vitéz addig járta a környéket, míg forrásra lelt. Mikor azután Béla hatalma újra erős lett, Beélnek adta az egész környéket.

A KŐBE FOGLALT HIT, TÖRTÉNELEM ÉS HARMÓNIA

A Bélápátfalvai Cisztercita Apátságban utoljára jó tíz éve jártam. Mikor most megérkeztünk a területre, nagy örömmel konstatáltam a fejlődést. A „parkolj, ahol tudsz” megszűnt. A tágas parkolóban gond nélkül elfért a mi tíz autónk. És itt még illemhelyet is találtunk. Az apátság épülete kívülről „hozta” a régi formáját. Masszív,

Bélápátfalvai magasságok

Róbert által alapított rend clairvaux-i Szent Bernát idején teljedett ki. Templomaik dísztelenek, minimalisták voltak. Ez itt, Bélápátfalván is szembeütönik. Ahol megjelentek, ott megjelent a gótika, megjelentek a technikai újítások.

Hazánkban rövid idő alatt húsz monostoruk épült. Nem a bélápátfalvai volt az első, nem is a leggazdagabb, nem is a legnagyobb. Akkor mégis miért lett mostanra az első az egyenlők között? Mert ez az ország egyetlen épen maradt középkori eredetű cisztercita apátsága. A hely, ahol 787 éve él a hit primátusa, ahol veretes a múlt, és ahol a tájba simuló apátság együtt lélegzik a környezetével.

NÉGY STÍLUS EGY GYÉKÉNYEN

Amikor legutóbb itt jártam, csak kívülről láthattam a templomot. Elvárásolt a romanika és a gótika együttes jelenléte. Mi ennek a fura

A bélápátfalvai Apátsági-templom főhajója

Téglatest a festői környezetben

Látogatóközpont Rudabányán

szimbóizsznak az oka? 1232-ben II. Kilit egri püspök megalapította az apátságot, gondolom, hogy neki is láttak az építkezésnek serényen. De jöttek a tatárok, 1289-ben pedig IV. Kun László zabolázhatatlan kunjai. A források szerint még 1383-ban is folyt az építkezés. Így került a romanika bélétes kapuja fölé egy echte gótikus mérműves rózsablak. Be nem juthattam, csak olvastam róla, hogy bent a romanika-gótika párost „megbolondítja” egy barokkos-rokokó „öntet” is.

Hurrá! 2019 nyarán nemcsak bejutottam, hanem jutalmul az évtizedes „koplalásért” remek előadást is hallhattam. A vezetőnk lelkesen és nagy hozzáértéssel ismertette meg velünk a

templom történetét, és elnavigált bennünket a stílusok kavalkádjában – ami különösen dicséretes. Megtudtam, hogy ez a templom etalon a ciszterciatáknál. Egy cisztercinnek a kulcsszavak a következők: komolyság, méltóság, világosság. Azt is hallottam, hogy a barokkos hullámvonalú orgonakarzaton terpeszkedik az ország legrégebbi működőképes orgonája. Elmondta, hogy a gótikus keresztboltozat alatt barokk szószék, barokk oltárok pöffeszkednek. De még a barokkos túlzást is lepípálják a Szent Imre-oltár rokokó cirádái. Igazi élmény volt hallgatni a tudászuhatagot.

Arról is hallhattam, hogy ezek a falak nem a halott múltat hirdetik, évente többször benépesülnek. Vannak itt az istentiszteleteken kívül koncertek, esküvők is szép számmal. Őröm volt hallani, hogy ennek a patinás helynek a dicső múlt mellett fényes jelene is van. Egy adat ennek igazolására: 2017-ben több mint tízezer turista kereste fel...

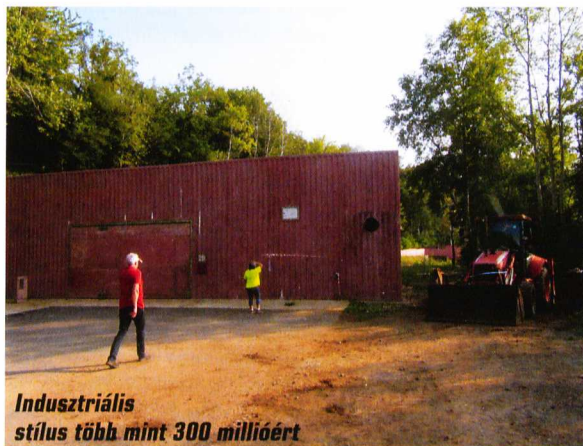
A hatalmas élményt megkoronázandó a Csuka-tóhoz vezetett kompániánk útja, hogy a lélek után a test is épüljön. Az, hogy dél táján egy étteremben gondot okozzon közel ötven éves vendég?! Jó öt percig néztük szendvicseinket csócsálva,

kávénkat szüröcsölve a Csuka-tó hullámzó felszínén tükröződő Bél-kői sziklákat, azután folytattuk vándorlásunkat Jósvafő felé. Míg a Szomjas Csukánál szomjasak nem, csak éhesek maradtunk, addig a Tengerszem Hotelnél, Jósvafőn jött a hidegzuhany – na, erről később!

GABI, AKIRŐL KIDERÜLT, HOGY NEM GÁBOR, DE GABI

A következő megállónk Rudabánya volt. Ez a háromezer fős városka a paleontológusok zarándokhelye. Azt tartják róla, hogy egész Európa legrégebbi bányászati helye. Az itteni sziklák barnászöröse vasércet rejt. A repedésekben pedig szép számmal található rézvasványok is. Már a honfoglalás előtről vannak nyomai a vaskohászatnak. Maga a Ruda szó szláv eredetű, ércet, vasércet jelent. 1299-ben említik írásban először Rudát, ami 1351-re Rudabányává terebélyesedett.

A történelem folyamán kisebb-nagyobb elánnal egészen az 1980-as évekig folyt a bányászat. 2008-ra befejezték a rekultivációt. Azóta a természet – mint egy katasztrófafilmben – elmentáadásba lendült, és apránként visszahódítja, ami egykor az övé volt. A „szomszédban”, Alsótelekesen még zakatolnak a gipszbánya gépei, de itt „néma csend” honol, mint Arany balladájában. Ha a dicső múltra vagy kíváncsi, akkor irány a Bányászati Múzeum!

Indusztériális stílus több mint 300 millióért

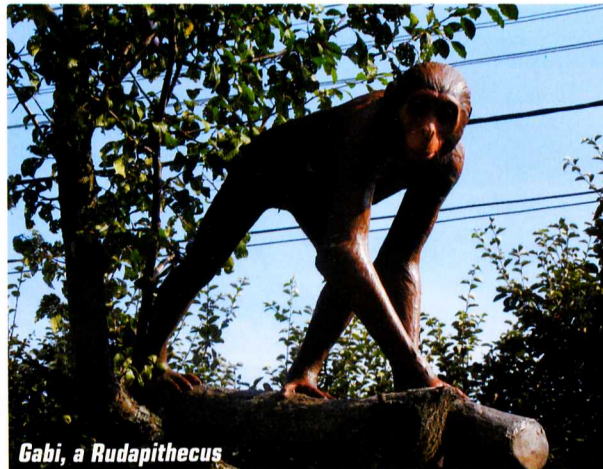

Vöröslő szikla zöld sálja

A zöld ezer árnyalata Rudabányán

Tájba illik, vagy...

Pechemre a Rudapithecus Látogatóközpontba kalauzoltam el a kompániát. Finoman szólvá sem kaptuk meg, amit vártunk! Négy őszállmakett „nyomorgott” a hatalmas kertben. Két rövidfilmet nézhettünk meg kényelmetlen székeken egy levegőtlen teremben. Pár tárlóban replikák és néhány lelet árválkodott. Azt javasolom, Kedves Olvasó, hogy a múzeumot válassz!

Ha lehet, akkor Rudabányának a vasércnél is nagyobb kincse Gabi. 1965-ben Hernyák Gábor, az akkor még prosperáló bánya főgeológusa egy állkapcsot talált, melyet Rudinak, teljes nevén Rudapithecus hungaricusnak nevezett el. Kiderült, hogy Rudi egy „hiányzó láncszem”, az ember és az afrikai emberszabású majmok közös őse. Lett is itt nagy áskálódás, kopácsolás ezután. Hornyák Gábor 2000-ben is ott „kotorászott” az ásatáson, mikor előkerült Gabi, a legsnájdigabb és legismertebb ősmajom. Gáborból Gabi lett tiszteletből, akiről később kiderült, hogy valójában Gabriella. Azóta is leletek sora került elő arról a területről, amit Majomsziget névre kereszteltek.

NA, DE MI KERÜLT EZEN...?

Talán páran emlékeznek a színészszenire, Márkus Lászlóra, aki egy jelenetben azon elmélkedik, hogy mi került ezen a fotelen ennyibe. Ezen gondolkoztam én is a Majomszigeten járva, ahol a nagy dérral-dúrral beharangozott látványtárra és járulékos részeire voltam kíváncsi. A 2015 tavaszán indult projektről írásk tömkelegét találtam a világhálón egészen 2016-ig. Utána? Csend, mint ami Walesben.

Pedig addig volt pénzeső, díj és dicséretnek árja. Később? 2016. október 8-án így írt az építészfórum: „A Namer Építészeti Stúdió és a BME Építész-mérnöki Doktori Iskola által megálmodott építészeti koncepció sok vitát élt meg, ám a végeredményként létrejött szokatlan és mégis egyszerű formák az időtlenséget hordozzák.”

Szintén ebben az évben a majomszigeti, Vásáros Zsolt tervezte Rudapithecus Látványtár első helyezett lett egy tervezői pályázaton. A beton.hu oldalon lett forrás szerint azért, mert: „Az alkotás egyértelműen a betonról szól, amely nyers, ugyanakkor markáns, már-már 'rettentő' mennyiségű felhasználásával tudatos tervezői munkára utal.”

Ott jártamkor az 5 tonnás (tehát 5000 kilós!) forgójátok zárva voltak. Egy szem munkás karistolta valamit. Szerinte az épületről már anynyi mindent kiloptak, hogy kell egy ilyen „Big Gun” ajtó. A még át sem adott ragyás kilátókban barbárok tüzet raktak. Beton tájban, beton padon azon gondolkodtam, vajon a Széchenyi Terv vagy egyéb pályázatok 336,48 millió forintjából mire jutott?! Jutott? Maradt? Az interneten valahogy erről nincs adat, arról sem, hogy miképp hasznosulnak a százmilliók. Emlékezz Bélapátfalvára, Kedves Olvasó! A bizalom alapja a pontos elszámolás...

Nem vagyok építész. Demokrata vagyok! Már régóta mondogatják: Vox populi, vox dei (A nép szava, Isten szava). Hallgassuk a nép szavát a Google-ről, ahol a rudabányai bányatavat értékelték. (A tórol majd később.) De mert a vörös színben tájba „illeszkedő” építmények a tó partján állnak, azok is szóba kerülnek: „Eléggé nehezen megközelíthető és kihalt, viszont a tó maga csodaszép! A partjára épített 'kilátóról' nem tudom, kinek a műve, de jobban hasonlít egy elhagyott orosz bázis részére, mint egy tájvédelmi körzetre. Egyszóval nem illik bele, és csúfítja a látképét.”

Egy másik „népi” bejegyzés: „A kilátókra elbaxxott EU-s pénz jelzi Magyarország színvonalát... kb. a felét lenyúlták. Maga a tó szép, de eléggé lelakott, elhanyagolt. A nagy kilátó, mint egy szovjet támaszpont kívülről. Turistautóvonal körbe nuku.”

Végül a kedvencem: „A tó lélegzetelállítóan gyönyörű, viszont a kiépített kilátók borzalmasak. Bár csak két éve lettek építve, rettenetes állapotban vannak, nem is beszélve arról, hogy bunkerhoz hasonló kinézetükkel rontanak a kilátáson.”

EGY TÓ MIND FELETT, EGY TÓ KEGYETLEN

Aki már járt a rudabányai bányatónál, az beleszerelmesedik. Magáról a tórol egy rossz szó nem találtam sehoh, viszont a környezetéről, a szeméthegekről, amik „körbefolyják”, a ráztatóról, amit útnak neveznek, és a vörös betonkolosszusról bőszégesen.

Ez a tó – ami a zöld ezer árnyalatában játszik, az éledő természet fonja körbe, amibe vörös sziklafalak zuhannak a magasból – egy igazi természeti csoda. Létét az embernek, szépségét a természetnek köszönheti. Egy felhagyott bányagödör helyén jött létre. 300 méter hosszú és 80 méter széles. Az internetes leírások alapján egyszer trópusi tengerpart, egyszer félelmetes, elhagyott lakatlan sziget.

Ha Rudabányát Szalonna felé elhagyjuk, akkor a körforgalom után el kell kanyarodni, majd pár száz méter után egy szeméthegekkel gazdagon tarkított parkolónál hagyhatjuk ott az autót. Onnan gyalog folytatva utunkak tíz pernyi ereszkedés után rálelünk a TÓ-ra.

Zsvajgó csapatunk a látványtól egyből lecsendesedett. A nyári nap fényétől izzó, vöröses sziklák közt ott zöldellt a tó. Elsétáltunk az egyik „díjnyertes” kilátóhoz. Lépcsőházát a már megszokott szemét és a kormos falak terhelték. Amikor felértünk és kiértünk...

Sajnálom, ezt nem tudom leírni. Megkérem a jobb írói vénával rendelkező túratársakat, hogy tegyék meg. Kürtöljék világág, milyen kincsünk van! Olyan a kilátás egy turistának, mint Pécsi Mártonnak „Samu” megtalálása...

Sajnos a tó nemcsak fenséges, de fenéséges is. Juhász Krisztián, a Miskolci-Manták Búvár Egyesület elnöke egy interjúban azt mondta róla: „Ez hazánk legveszélyesebb tava. Nemcsak azért, mert rendkívül mély – körülbelül 60 méter –, hanem azért is, mert tizenkét helyen 3,5 °C-os karsztvíz tör be a medrébe. Tehát a víz hőmérséklete kiszámíthatatlan, az egyik helyen 18 fokok, két méterrel arrébb meg csak 7.” Ekkora hőmérsékletkülönbségnél nagyon könnyen lehet görcsöt kapni!

Ott jártamkor épp egy család hányt fityet a fürdést tiltó táblának. Papa, mama, gyerekek... ahogy Mézgaéknál. Tanítványaimnak egyszer azt mondtam. – Nagy az Isten állatkertje. – Erre egy korabölcs tanítványom kontrázott. – Alacsony a kerítés! – Igaza volt! Mennyire igaza volt!

(folytatjuk)

a szerző a Szigethalmi TE tiszteletbeli elnöke